

Holmestrand
kommune

PPT Holmestrand

Informasjons – og veiledningshefte for barnehager

Innhold

➤ Samarbeidsrutiner mellom PPT og barnehage	s. 2
➤ Informasjon om PPT til foresatte	s. 3
➤ Drøftingsplan for barnehager	s. 4 -5
➤ Hjelpearke til tilrettelegging av tiltak	s. 6 -8
➤ Språk og kommunikasjon; barns generelle språkutvikling	s. 9 -10
➤ Innhenting av informasjon - flerspråklige barn	s. 11
➤ Håndbok for utfylling av <i>TRAS- skjema</i>	s. 12 -16
➤ Beskrivelse av modellen <i>Strukturert begrepslæring</i>	s. 17 -18
➤ Tips til utforming av <i>Ordlister</i>	s. 19-21
➤ Forslag til aktiviteter for arbeid med språk; <i>innhold, form og bruk</i>	s. 22-24
➤ Høytlesning i barnehagen	s. 25 -26
➤ Tilrettelegging for lek og trening av sosiale ferdigheter	s. 27-29
➤ Rutiner for henvisning til PPT	s. 30
➤ Informasjon om Logopedtjenesten og PPTs Veiledningsteam	s. 31-32
➤ Kontaktinformasjon PPT	s. 33

Samarbeidsrutiner mellom PPT og barnehagene

- Kontaktmøter er drøftingsmøter mellom en barnehage og PPT hvor virksomhetsleder/styrer, alle pedagogiske ledere og PP-tjenesten deltar.
- Hver barnehage får 2 kontaktmøter pr barnehageår som gjennomføres fysisk i barnehagen.
- Virksomhetsleder sender PPTs kontaktperson(er) en saksliste før møtet med beskrivelse av tema/saker som ønskes drøftet **uten sensitive opplysninger**. I møtet drøftes saker både på system- og individnivå. Det skal ikke drøftes saker som allerede er henvist PPT. Ved drøfting av enkeltbarn, har barnehagen innhentet samtykke fra foresatte.
- Før drøfting med PPT: Drøftingsplan skal være utfylt i forkant av drøfting og brukes aktivt i møtet. Se hjelpeark med punkter som det bør tas utgangspunkt i for utfyllingen. Igangsatte tiltak og effekten av disse skal beskrives. Planlagte og nye tiltak prøves ut og evalueres skriftlig i drøftingsplanen før neste drøfting.
- Etter at faste kontaktmøter i barnehagene er gjennomført, vil PPT legge til rette for drøfting av enkeltsaker hver uke. Ved behov for drøfting av enkeltsaker med PPT må styrer booke tid til dette hos sin kontaktperson i PPT via mail.
- Det settes av 40 min for drøfting av hver sak. Har en pedagog flere saker må det bookes nytt møte. Minner om at tid til drøfting ikke gjelder barn som allerede er henvist PPT. Styrer skal være informert om saken og delta på møte.
- Drøfting kan gjennomføres digitalt eller ved oppmøte hos PPT. Barnehagen bestemmer hvor mange ansatte fra dem som skal være med på drøftingen. Det vil bestandig være to fra PPT som deltar på møtene.

Informasjon om PPT til foresatte

Hvem er vi, og hva gjør vi:

PP-tjenesten i Holmestrand kommune arbeider for å sikre tilfredsstillende og likeverdig barnehagetilbud for alle barn. PPT jobber både mot enkeltbarn og systemet rundt barna.

Både barnehagens personal og foresatt kan søke råd hos PP-tjenesten. Vi tilbyr råd og veiledning for tilrettelegging for alle barn i barnehagen.

I tillegg har PPT ansvar for å vurdere barn som har behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen etter Barnehageloven § 31. Vi gjør oppmerksom på at PP-tjenesten ikke setter diagnoser.

Alle ansatte i PP-tjenesten har taushetsplikt. Våre tjenester er gratis.

Hvordan arbeidet vårt fungerer i praksis:

Alle barnehager i Holmestrand kommune har tildelt 1-2 kontaktpersoner fra PPT.

Hver barnehage har faste kontaktmøter hvert halvår for drøfting av tiltak og organisering for enkeltbarn, barnegrupper og avdelinger. Kontaktmøtene er et lavterskeltilbud for å sikre tidlig innsats og inkludering av alle barn i barnehagen.

Ved drøfting av tiltak knyttet til enkeltbarn skal det foreligge et skriftlig samtykke fra foresatte.

Barnehagen vil, i samarbeid med PPT, legge til rette for flere tiltak innenfor det allmennpedagogiske tilbudet i barnehagen. Tiltakene skal prøves ut over tid og evalueres underveis. Om tilbudet ikke er tilstrekkelig, vil en henvisning til PPT bli vurdert.

På Udir sine sider kan brosjyrer med informasjon til foreldre lastes ned som PDF på 15 ulike språk; <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/pp-tjenesten/hva-gjor-pp-tjenesten/>

Kontaktinformasjon til PPT finnes på Holmestrand kommunes nettsider.

Drøftingsplan for barnehager

Planen skal brukes til drøfting av saker med PPT både på system- og individnivå

Barnehage:	Avdeling:
-------------------	------------------

Systemnivå (Voksenrollen)   Individnivå (Enkeltbarn)

Antall drøftinger:	Dato:	Med hvem:
1.		
2.		
3.		
4.		

Ved drøfting av enkeltbarn: Planen danner grunnlag for utforming av pedagogisk rapport ved en eventuell henvisning til PPT.

Barnets navn:		
Født:	Kjønn:	Morsmål:
Foreligger det skriftlig samtykke fra foresatte før første drøfting med PPT?	☐ Ja ☐ Nei	
Er syn og hørsel sjekket nylig?	☐ Ja Når og hvor: ..... ☐ Nei	

Dato:	1 Gi en konkret beskrivelse av situasjonen/barnet som skal drøftes	Ansvarlig:
	<p><i>Denne delen av skjemaet bør fylles ut i forkant av drøfting med PPT, primært av pedagogisk leder eller annen i barnehagen som kjenner situasjonen/barnet godt. Vi anbefaler at det tas utgangspunkt i «hjelparket» på side 6 for utfylling av drøftingsplanen.</i></p>	

Dato:	2. Beskriv gjennomførte og planlagte tiltak	Ansvarlig:
	<p><i>Denne delen av skjemaet bør også fylles ut i forkant av drøfting med PPT, primært av pedagogisk leder eller annen i barnehagen som kjenner situasjonen/barnet godt.</i></p>	
Dato:	3. Veien videre i samarbeid med PPT.	Ansvarlig:
	<p><i>Denne delen av skjemaet fylles ut i samarbeid med PPT under drøfting. Her skal planen for veien videre beskrives:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• Hvilke tiltak skal prøves ut?</i> <i>• Når skal disse evalueres?</i> <i>• Når skal saken drøftes på nytt med PPT?</i> 	

Hjelpearb for tilrettelegging av tiltak

Ved bekymring for forhold knyttet til språk, atferd og/eller lek, kan punktene nedenfor være til hjelp for å kartlegge og reflektere nærmere innad i personalgruppa. Disse punktene skal også være et utgangspunkt for utfylling av drøftingsplanen i forkant av kontaktmøte med PPT.

1. Beskriv bekymringen/situasjonen.

- Snakk med styrer og drøft dine bekymringer. Dette skal dokumenteres i drøftingsplanen.
- Ved drøfting av enkeltbarn:
  - Åpen og tett dialog med foresatte sikrer et godt foreldresamarbeid.
  - Det er viktig å informere foresatte om at syn og hørsel bør undersøkes parallelt med igangsettelse av tiltak.
  - Observasjonsverktøyene “TRAS” og “Å by barnet opp til dans/Danse-skjemaet” bør fylles ut og brukes som utgangspunkt for drøfting av videre tiltak.
  - I tillegg til kartlegging med TRAS bør det reflekteres over følgende når det gjelder barnets språkutvikling:
    - *Hvordan opplever dere at barnet forstår informasjon som blir gitt?*
    - *Bruker barnet enkeltordsytringer eller fullstendige setninger?*
    - *Dersom alle språklydene ikke er på plass enda; hvilke **forenklinger** (for eksempel «bom» istedenfor «blomst»), **erstatninger** (for eksempel «dutt» istedenfor «gutt») og/eller **utelatelser** (for eksempel: «mør» istedenfor «smør») gjør barnet? Noter deg eksempler hvor dette kommer til uttrykk.*
  - Det er viktig å kartlegge barnets kommunikasjon i leken med utgangspunkt i følgende refleksjonsspørsmål:
    - *På hvilken måte tar barnet initiativ til samspill og lek med andre barn?*
    - *Hvordan mestrer barnet å delta i lek og/eller aktiviteter over tid?*
    - *Hvilken rolle tar/får barnet i leken (språklig passiv eller aktiv)?*
    - *I hvilke situasjoner bruker barnet språket aktivt i lek?*
    - *Har barnet felles referanserammer og forståelse for temaet i leken?*
    - *Hvordan mestrer barnet de sosiale ferdighetene som kreves i leken (for eksempel å vente på tur, respondere på andres innspill, osv.)?*
    - *Hvordan legges det til rette for lekegrupper og språkgrupper på avdelingen? Hva er innholdet og hvilke materiell brukes?*

- Barnets atferd bør observeres med utgangspunkt i følgende refleksjonsspørsmål:
  - *Hvordan fungerer barnet i overgangssituasjoner?*
  - *Hvordan er barnets evne til utholdenhet i for eksempel situasjoner som måltid, samling, bordaktiviteter, osv.?*
  - *Hvordan fungerer barnet i større og mindre gruppe, og ute og inne?*
  - *Hvordan er miljøet på avdelingen; både når det gjelder det fysiske miljøet (organisering og strukturering av lekemateriell, osv.) og det sosiale?*

Refleksjonsspørsmålene som er nevnt over kan også brukes når det skal jobbes med tiltak knyttet til arbeid på avdelingen eller en mindre barnegruppe.

2. Utarbeide mål.

- Definer hva som er ønsket atferd i aktuelle situasjoner; overgangssituasjoner, gruppe, lek ute/inne.
- Velg ett fokusområde/situasjon og lag så konkret og målbare tiltak som mulig.

3. Reflekter over forhold som kan bidra til å forsterke eller opprettholde bekymringen/situasjonen.

- Ofte er de opprettholdende faktorene knyttet til relasjonelle forhold.
- Snakk med kollegaene dine på avdelingen om hvordan de opplever situasjonen. Er det felles forståelse for hva som er vanskelig og hvorfor? Det viktig at alle voksne på avdelingen tar et «*blikk innover*». Alle må reflektere rundt hvor vidt det kan være noe knyttet til voksenrollen og/eller miljøet på avdelingen som kan bidra til å forsterke eller opprettholde en uønsket atferd/situasjon.
- Er det noe som kan gjøres annerledes når det gjelder *struktur, organisering og fokus på avdelingen?*

4. Planlegg og gjennomfør endringsarbeidet.

- Gjør nødvendige endringer som kan bidra til at mål oppnås; *hvilke tiltak må prioriteres?*
- Husk at det er de voksne som har ansvaret for utviklingen av gode relasjoner.
- Utarbeid en realistisk plan for gjennomføring og evaluering; tidsramme, prioritering av mål og hensiktsmessige tiltak.

5. Evaluering.

- Vurder tiltak og måloppnåelse.
- Avklar behov for endringer.
- Beskriv videre oppfølging av utprøvde tiltak.

Språk og kommunikasjon

- skisse over barns generelle språkutvikling

Kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. Ifølge *Rammeplan for barnehager* (KD 2017) skal alle barn få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen ved å delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling. Det er viktig å følge med på barns språklige utvikling slik at en så tidlig som mulig fanger opp barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive, eller som har en forsinket språkutvikling.

Forventet språkutvikling for barn 1-8 år:

Alder	Språkforståelse	Språkproduksjon
1-2 år	<p>Peker på bilder i bøker på oppfordring</p> <p>Kan følge enkle språklige oppfordringer sammen med kroppsspråk. Kan følge enkle oppfordringer knyttet til situasjon; «<i>Pek på</i>», «<i>Gi meg</i>»</p> <p>Lytter til høytlesing og peker på bilder.</p> <p>Mellom 1:6 og 2:0 år: Viktigere at barnet viser god språkforståelse enn at det snakker mye.</p> <p><i>Passivt ordforråd</i> (forståelse): mellom 71 - 394 ord ved 20 mnd. alder.</p>	<p>Tilegner seg flere ord og kombinerer dem rundt 1:6 års alder.</p> <p>Mestrer flere konsonanter, særlig først i ord.</p> <p>Vokabularspurt når ordforråd overstiger 50 ord.</p> <p><i>Aktivt ordforråd</i> (produksjon): mellom 19 - 615 ord ved 2 årsalder.</p> <p>Ytringer som refererer til personer, gjenstander, hendelser m.m.</p>
2-3 år	<p>Kan følge to oppfordringer; «<i>Hent eplet som ligger på bordet</i>»</p> <p>Forstår meningsmotsetninger som <i>stor – liten</i></p> <p>Viser interesse for rim og regler.</p> <p>Liker å bli lest for.</p>	<p>Deltar i sanglek, rim og regler.</p> <p>Bruker spørreordet «Hva» og begynner å bruke pronomen og preposisjoner.</p> <p>Etablering av lydene /m/,/n/,/p/,/b/,/t/,/d/ i ord.</p> <p>Bruker 2- 3 ordsytringer.</p> <p>3 åringer bruker rundt 1000 ord aktivt – men forstår langt flere.</p>

<p>3-4 år</p>	<p>Forstår enkle <i>hv</i>- spørsmål (hva, hvem, hvorfor) og nektende setninger</p> <p>Forstår enkle sammenhenger; «<i>Hva gjør du når du er sulten?</i>»</p> <p>Forstår overbegreper; <i>dyr, frukt, klær</i> m.m.</p> <p>Forstår <i>farge-, form- og størrelsesord</i>.</p> <p>Kan klassifisere og kategorisere begreper</p>	<p>Kan bruke språket til å uttrykke meninger, ønsker og følelser.</p> <p>Språket blir en viktig del av leken.</p> <p>Tøyser med språket og er interessert i rim.</p> <p>Uttaler ord med /k/, /g/,/f/,/s/,/v/.</p> <p>Mestrer stavelser i ord.</p> <p>3 - 4 ords setninger – i riktig rekkefølge.</p> <p>4 åringer kan bruke rundt 2000 ord aktivt – men forstår langt flere.</p>
<p>4-5 år</p>	<p>Basisferdigheter etableres ved 4 årsalder.</p> <p>Forstår det meste som blir sagt</p> <p>Følger kompliserte oppfordringer.</p> <p>Forstår gradbøyning av en del adjektiv.</p> <p>Kan klassifisere begreper; «<i>mat</i>», «<i>dyr</i>» etc</p>	<p>Har ordbøyninger, voksen syntaks og uttaler stort sett språklydene korrekt.</p> <p>Kan fortelle hva noe er og forklare ords mening; «<i>Hva er å sove?</i>»</p> <p>Kan fortelle om egne erfaringer i nåtid og fortid på en forståelig måte.</p> <p>5 åringer kan bruke rundt 4000 ord aktivt.</p> <p>Enkelte barn eksperimenterer med skriftspråket.</p>
<p>6-8 år</p>	<p>Forstår abstrakt språk</p> <p>Følger komplekse instruksjoner</p> <p>Forstår dobbeltheter (gåter og vitser)</p>	<p>Samtaler på en ganske «voksen» måte.</p> <p>Stabil mestring av tid- og mengdebegreper.</p> <p>Utvikler skriftspråk</p>

Kilder: A. Høygård (1999); «Barns språkutvikling- muntlig og skriftlig», Universitetsforlaget.
H. I. Bylander og T. K. Krogh (2016); «*Ditt barns språk*», InfoVestforlag

Innhenting av informasjon om flerspråklige barn

For tilrettelegging av et godt språkmiljø for flerspråklige barn er det viktig å innhente relevant informasjon i forkant.

Familiebakgrunn:

- *Hvor er barnet født?*
- *Har barnet bodd i andre land før det kom til Norge?*
- *Når kom barnet/familien til Norge?*
- *Når begynte barnet i barnehagen?*
- *Har barnet gått i andre barnehager?*

Morsmål:

- *Hva er barnets førstespråk/morsmål?*
- *Hva er foreldrenes førstespråk/morsmål (og dialekt) og hvilket språk snakker de hjemme?*
- *Hvilket språk benytter barnet i kommunikasjon med foreldre?*
- *Hvilket språk benytter barnet i lek med andre barn?*
- *Hvilket språk benytter barnet hjemme når det snakker med seg selv i lek?*
- Foreldrenes beskrivelse av barnets språklige utvikling på morsmål:
  - *Når kom de første ordene?*
  - *Er barnet lett/vanskelig å forstå?*
  - *Beskrivelse av barnets språkforståelse.*
  - *Beskrivelse av barnets ordforråd, uttale og setningsoppbygging*

Håndbok for utfylling av TRAS

- *Observasjon av språk i daglig samspill.*

TRAS er et verktøy for systematisk kartlegging av barns språkkompetanse. Hensikten er å gi de ansatte i barnehagen et bilde av hva de kan gjøre for å legge til rette for barnets språklige- og sosiale utvikling. TRAS- skjemaet har to utgaver av sirkelen; med og uten aldersinndeling. *NB! Skjema uten aldersinndeling er beregnet for barn med minoritetsspråklig bakgrunn.*

Områdene i TRAS- skjemaet utgjør en helhet i forståelsen av barns språkutvikling ved at de på ulike måter er vevd sammen.

- **Det Røde området:** *Språkforståelse og Språklig bevissthet* representerer **innholdssiden og bevissthet** om språket.
- **Det Blå område:** *Samspill, Kommunikasjon, Oppmerksomhet* og er sterkt knyttet opp mot **brukssiden** av språket.
- **Det Grønne området:** *Uttale, Ordproduksjon, Setningsproduksjon* som er **formsiden** av språket

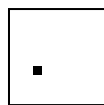
Utfylling av TRAS sirkelen:

- Barnet skal **ikke** testes, men **observeres** i samspill med andre barn på avdelingen.
- Det er viktig at flere ansatte på avdelingen observerer og drøfter resultatene, før området i skjemaet fylles ut.
- Bildet en får av et barn i en observasjon, kan være mer tilfeldig enn typisk for barnet. *Det er derfor viktig å observere barnet flere ganger, både i samme situasjon og ulike situasjoner, slik en får innblikk i barnets mangfold og variasjon.*
- **NB!** Det må være registrert delvis mestring av et område innenfor et alderstrinn før neste alderstrinn kan vurderes.

Gjennomføring:

- Begynn alltid med det **røde området** ettersom det er viktig å først avdekke barnets forståelse og bevissthet om språk. Deretter skal det **blå området** vurderes, før det **grønne området** vurderes til slutt.
- For hver observasjonsperiode brukes ny farge. Dette gjør at det er enklere for de ansatte å danne seg et bilde av barnets utvikling og progresjon ved å se endringer som har skjedd siden forrige utfylling.

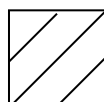
Skriveringsmal for TRAS sirkelen:

Mestres ikke (prikken viser at punktet ikke er oversett)

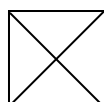

Mestres (feltet er farget)

Mestres i bestemte situasjoner

(skraver feltet hvis barnet f.eks mestrer i rutiner, men ikke lek).

Mestres i særlig tilrettelagte situasjoner

(feltet har et kryss hvis barnet mestrer 1:1, i liten gruppe o.l.)

Vurdering av de ulike områdene:

Rødt område – innholdssiden og bevissthet om språket:

1. Språkforståelse

Språkforståelsen kommer før talespråket. Barnets språkforståelse i førskolealder er fire ganger så stor som barnets talespråk. I starten vil barns forståelse av hvert ord være endimensjonal og enkel, men etter hvert som barn får erfaring med språket endres og utdypes betydningsinnholdet i de tidligere kjente ordene.

F.eks:

2-3 år – Kan barnet peke ut dagligdagse gjenstander?

3-4 år – Kan barnet sortere ting i kategorier; klær møbler etc.?

4-5 år – Forstår barnet gradbøyning av adjektiv; mindre, kortere etc.?

2. Språklig bevissthet

Språklig bevissthet er et samlebegrep for det å kunne reflektere over språket i form av ords betydning, måter å formulere setninger på og over at ord høres nesten like ut (rimord). Denne siden av språkutviklingen er det viktig for voksne å støtte opp om når den viser seg gjennom sangleker, barnesanger, rim og regler og rytmen i ord.

F.eks:

2-3 år – Deltar barnet aktivt i rim og regler?

3-4 år – Husker barnet rim, regler og sangleker som blir brukt?

4-5 år – Kan barnet rime på egen hånd?

Blått område –språkets bruksside:

1. Samspill

Gjennom samspill lærer barn først og fremst om fellesskapet – hvordan det er å være sammen med andre mennesker. Kunnskap om den sosiale samhandlingen danner grunnlag for barns utvikling av kommunikative- og språklige ferdigheter. Leken, samspillet og språket påvirker hverandre.

F.eks:

2-3 år – Ønsker barnet å hjelpe til med ulike gjøremål?

3-4 år – Kan barnet følge regler i lek som blir ledet av voksne?

4-5 år – Deltar barnet i rollelek?

2. Kommunikasjon

Et viktig kriterium for ekte kommunikasjon er at både taler og lytter ønsker å skape en felles forståelse. Grunnleggende kommunikasjonsferdigheter som å ta initiativ, få andres oppmerksomhet, etablere felles fokus og kunne ta tur utvikles i tidlig alder.

F.eks:

2-3 år – Henvender barnet seg verbalt på eget initiativ?

3-4 år – Kan barnet være i dialog over lengre tid?

4-5 år – Kan barnet fortelle en historie med en viss sammenheng?

3. Oppmerksomhet

Barns oppmerksomhetsspenn og evnen til å styre denne utvikles kraftig i førskolealder. Det er hele tiden en utfordring og sørge for at deres oppmerksomhet rettes mot det som er vesentlig. Oppmerksomhet handler om to ting; *en tilstand* (noe vi er i) og *noe vi aktivt gjør* (noe vi styrer). Enkelte barn trenger mer tid til å bearbeide før de er klare for noe nytt og mangel på tid kan få dem til å fremstå som ukonsentrerte. Stimuli i form av lyd, farge, kontrast og bevegelse vil i tillegg til motivasjon, stemning og forventninger styre vår oppmerksomhet. *Barn er oppmerksomme når de er aktive og handlende. De må se, høre, røre og gjøre.*

F.eks:

2-3 år - Kan barnet rette oppmerksomheten mot en oppgave?

3-4 år - Kan barnet holde fast på en selvvalgt aktivitet?

4-5 år - Kan barnet leke uten å forstyrre/avbryte andre?

Grønt område – språkets forside:

1. Ordproduksjon

Ordproduksjon har å gjøre med gradvis læring om hvordan ord lages og bøyes (Morfologi) samt utvikling av ordforrådet. Barn må oppdage systemet for hvordan ord lages. Skjemaets spørsmål i tilknytning til ordproduksjon legger fokus på ordforråd som er en svært viktig del av språkinnlæringen ettersom størrelsen av ordforrådet viser seg å være en god indikator på senere grammatiske ferdigheter.

F.eks:

2-3 år – Bruker barnet substantiv fra dagliglivet?

3-4 år – Kan barnet bruke flertallsform av substantiv?

4-5 år – Bruker barnet fargenavn i relasjon til ord?

2. Setningsproduksjon

Setningsutvikling handler om barnets utvikling i å kunne kombinere ord til setninger med ulik lengde og vanskelighetsgrad. Selv om barn er på et- ords ytringer innenfor talespråket påviser studier at de likevel kan oppfatte og prosessere språklige ytringer som inneholder 5 til 6 ord i rekkefølge.

F.eks:

2-3 år – Bruker barnet 2 -3 ords ytringer?

3-4 år – Bruker barnet setninger på inntil 4 ord i riktig rekkefølge?

4-5 år – Stiller barnet hvordan og hvorfor spørsmål

3. Uttale

Både foreldre og barnehagen er opptatt av hvordan barn uttaler lyder og ord.

Uttaleforsinkelser er ofte årsaken til at barnehage og foreldre henvender seg til hjelpeapparatet for veiledning. En sentral del av språkutviklingen handler om å tilegne seg det fonologiske systemet ved at barnet oppdager forskjeller mellom lyder og lydgrupper.

Forskning viser at barn som er forsinket i lydutviklingen i førskolealder kan være i risikogruppen for å utvikle lese- og skrivevansker i skolen. Uttalen alene er imidlertid **ikke**

tilstrekkelig for å trekke en slik konklusjon, ettersom flere av språkets aspekter som språkforståelse, grammatikk og setningsoppbygging også må legges til grunn.

F.eks:

2-3 år – *Uttrykker barnet seg som oftest forståelig?*

3-4 år – *Kan barnet uttale ord med /k/ og /g/ riktig; ku, gutt, tog?*

4-5 år – *Kan barnet uttale konsonantsammensetninger i ord; trapp, klokke, veske etc?*

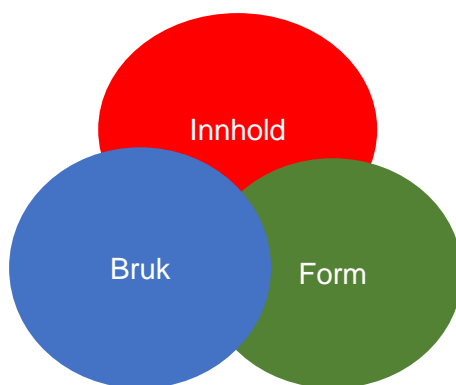
Beskrivelse og vurdering av resultater.

Med utgangspunkt i resultater innenfor områdene rød, blå og grønn:

- *Beskriv hvilke områder barnet mestrer.*
- *Beskriv hvilke områder barnet ikke mestrer?*
- *Hvis barnet mestrer i bestemte situasjoner, beskriv hvilke situasjoner dette er.*
- *Hvis barnet mestrer i spesielt tilrettelagte situasjoner, beskriv hvilken tilrettelegging som er nødvendig.*

Beskrivelse av modellen *Strukturert begrepslæring*

For å kunne sette ord på følelser og opplevelser, for å forstå fortellinger, for å delta i rollelek og samspill med andre, har barn behov for språk. Språket har ulike dimensjoner, og er - som modellen under viser - bygd opp av en innholds-, form- og bruksside som påvirker hverandre gjensidig i barnets språkutvikling. For å oppnå et velutviklet språk må barn utvikle en god kompetanse innenfor alle tre områdene (Bloom, L. & Lahey, M. 1978)

Fremgangsmåte for arbeid med begrepsinnlæring:

Organisering:

- Gruppe på 4- 6 barn.
- Tenk sammensetning ut fra språklig nivå, uavhengig av alder.
- Hver økt skal være på maks 20-30 minutter.
- Gjennomføres 2-3 ganger pr uke over en periode på 4 -6 uker
- NB! Viktig med pause på 4-6 uker før en ny arbeidsperiode igangsettes.

Forarbeid:

- Vurdering av språklig nivå stiller krav til kartlegging (TRAS) i forkant.
- Lag lister på 30 begreper med utgangspunkt i hva som er barnegruppas forutsetninger og behov. Det er hensiktsmessig å velge begreper knyttet til avdelingens arbeid med ulike temaer, bøker eller eventyr.
- Ha nødvendig materiell som konkreter, bilder, bøker m.m. tilgjengelig. Å etablere et godt system på språkposer/esker og annet konkretiseringsmateriell gjør gjennomføringen enklere.

Gjennomføring:

- Det jobbes systematisk med kun 15 av begrepene fra lista om gangen. De resterende 15 begrepene skal dermed ikke være i fokus. NB! Det er viktig at det i forkant er gjennomført en kartlegging av barnas forståelse av alle valgte begrepene før oppstart.
- Det skal være fokus på alle tre språkområdene; **innhold, form og bruk**. Ta utgangspunkt i underpunktene som er beskrevet for hvert område, og tilpass ut fra hvilket begrep som er i fokus:

<u>Innhold:</u>	<u>Form:</u>	<u>Bruk:</u>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Forkunnskaper ▪ Betydning ▪ Synonym ▪ Autonym (motsetningsord) ▪ Dobbel betydning ▪ Overbegrep 	<ul style="list-style-type: none"> • Ordbilde • Langt/kort ord • Stavelser – klappe • Rimer på..? • Begynner på lyden..? • Sammensatt ord? • Lydere • Morsmål 	<ul style="list-style-type: none"> • Hva brukes ordet til? • Når brukes ordet? • «Har du noen gang sett... fortell!» • «Har du noen gang hørt... fortell!»

- I arbeid med begrepene er det viktig å ta i bruk visuelle stimuli i form av konkreter, bilder, tegninger og tankekart. Eks; «katt» illustreres med bilder i tankekart. Det samme gjelder hva som kjenner katten (fire bein, hale, osv.) Andre ting som kan komme med er mus, kattermat, kattleker.
- Ha en muntlig oppsummering med barna av hovedpunktene fra økten.
- Lag en skriftlig oversikt/tankekart som kan henges opp på veggen på avdeling, i garderoben og/eller sendes med hjem.

Etterarbeid:

- Det må være en pause på 4-6 uker før ny kartlegging av alle 30 begrepene fra lista. Målet er at barna skal vise en større forståelse av alle 30 begrepene, også de begrepene det ikke har vært fokus på i arbeidet.

Tips til utforming av *Ordlister*.

Utgangspunkt for utforming av ordlister er barnegruppas språklige nivå, hva barna kan om de ulike begrepene og hvilke begreper de har behov for å lære. Ordlistene skal inneholde ulike over- og underbegreper innenfor flere kategorier som brukes i ulike situasjoner i hverdagen. Det er i tillegg viktig å arbeide med begreper innenfor flere av de ulike ordklassene.

NB! For barn med forsinket språkutvikling er det viktig å starte med konkrete begreper knyttet til hverdagen.

Kategorisering i over- og underbegreper:

- **Klær** (eks; *jakke, genser, sko, votter*)
- **Kroppsdeler** (eks, *arm, nese, fot, øyne*)
- **Familie** (eks; *mor, søster, bestefar*)
- **Mat:** Frukt (*eple, banan*), grønnsaker (*potet, gulrot*), pålegg (*leverpostei, syltetøy*)
- **Kjøretøy** (eks; *bil, båt, buss*)
- **Dyr:** husdyr (*katt, ku*), skogsdyr (*rev, bjørn, ulv*) ville dyr (*ulv, elefant*), insekt (eks; *mygg*)
- **Rom** (eks; *kjøkken, stue, bad soverom*)
- **Leker** (eks; *lego, bil, perler, dukke*)
- **Møbler** (eks; *kommode, sofa, stol, bord*)
- **Verktøy** (eks; *hammer, sag, spade*)
- **Planter:** blomster (eks; *rose, tulipan*), trær (eks *furu, gran, eik*)
- **Former** (eks; *sirkel, trekant/triangel, firkant/kvadrat*)

Begreper knyttet til ulike situasjoner:

- **Spise frokost/lunsj** (eks; *skje, glass, brød, melk*)
- **Påkledning når det er varmt/kaldt/regner** (eks; *sandaler, votter, støvler*)
- **I lek ute** (eks; *sand, ballspill, huske, gjemsel, regn*)
- **I trafikken** (eks; *trafikklys, refleks, gangfelt*)
- **I butikken** (eks; *handlekurv, handleliste, bankkort*)
- **På badestranda** (eks; *håndkle, solbriller, tang, krabbe*)
- **På bondegården** (eks; *kalv, korn, fuglerede*)
- **Tur i skogen** (eks; *matpakke, termos, rev, bål, grankongle*)

De yngste barna eller barn med lavt norskspråklig nivå:

Ta utgangspunkt i lekeaktivitet og/eller tema, eks; *butikklek, lek i sandkassen* o.l. Ordlistene må lages ut fra hvilke begreper barnet har behov for å kunne for å være delaktig og mestre den aktuelle leken/aktiviteten. Her vil det være forskjell fra måten det jobbes med de eldre barna. Det skal fremdeles lages ordlister, men disse skal kun bestå av 10 -15 begreper for å jobbe med konkretiseringsmateriell gjennom lek. I starten skal det være fokus på at barnet mestrer å *kjenne igjen, peke ut eller hente* de aktuelle konkretene, eks; “*Pek på....*”, “*Vis meg....*”, “*Hent/løft opp....*” osv., Etter hvert kan fokus rettes mot at barnet mestrer å benevne gjenstand/konkret og bruke begrepet aktivt.

Begrepsinnlæring gjennom lek gjennomføres i små grupper (2 -4 barn) gjennom flere daglige økter på avdelingen. Arbeid med hver ordliste bør foregå over en periode på 4 -6 uker. I etterkant av perioden er det viktig å ha en pause på to uker før barnet observeres i selvstendig lek for å kartlegge om det bruker fokusbegrepene i aktiviteten.

Barn med god språkforståelse:

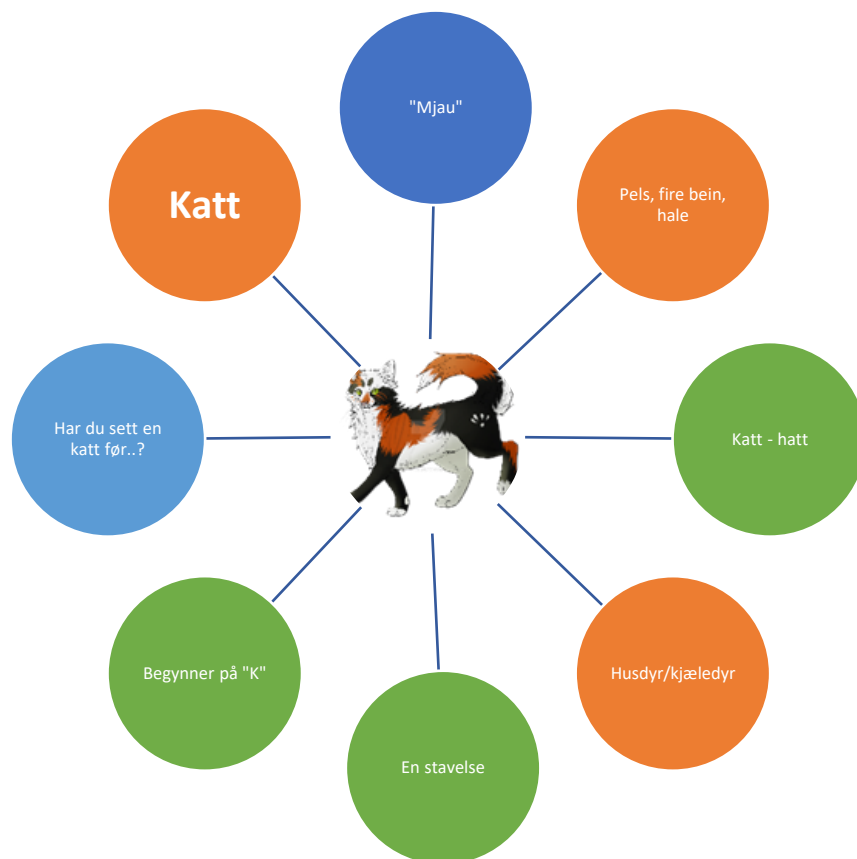
Det kan jobbes videre med abstrakte begreper som:

- **Været** (eks; *regn, vind, snø sol*)
- **Tall/mengde** (eks; *1,2,3*)
- **Plassering/Retning** (eks; *opp, ned, til siden, ved siden av, høyre/venstre*)
- **Tid** (eks; *i går/dag/morgen, om kvelden/morgenen, ukedager, årstider*)
- **Følelser** (eks; *glad, sint, lei seg*)

Arbeid med setningsoppbygging er ikke en del av modellen, men er et sentralt område å jobbe med for utvikling av et godt ordforråd:

1. **Substantiv;** *ei jente, en gutt, et fjell*. Jobbe med bøyning (eks: *en gutt –flere gutter*)
2. **Verb:** handlingsord (eks; *å stå, gå, sitte, gråte*)
3. **Preposisjoner:** forteller noe om plassering (eks; *i, over, under*)
4. **Pronomen:** personlig (eks; *jeg, de, mine*) og spørrepronomen *hva* og *hvem*
5. **Adjektiv:** beskriver egenskap til substantiv og pronomen (eks; *en vakker fugl, den sjette jenta, snille deg*)
6. **Negasjoner:** nektelsesord (eks; *ikke, ingen*)

7. **Konjunksjoner:** bindeord (*men, og*)
8. **Adverb:** beskrive verb, adjektiv eller andre adverb (eks; *sang vakkert/nest lengste, ikke, ned, der, kanskje, hvor*)
9. **Synonymer;** det samme som (eks; *glad –blid, mørk – sort*)
10. **Antonymer:** det motsatte av (eks; *kald –varm, lang –kort*)

Forslag til aktiviteter for arbeid med språk-

Innhold, form og bruk

Arbeid med innholdssiden av språket.

Forslag til aktiviteter med fokus på overbegreper (som for eksempel: frukt, leker, kjøretøy og dyr):

- Tankekart for å få oversikt over ulike begreper innenfor hvert enkelt overbegrep. Innenfor overbegrepet frukt; eple, banan, appelsin, osv. Bruk konkrete sammen med bildene.
- Hvilke begreper er like/hører sammen innenfor samme kategori? Ha fokus på ett overbegrep og deretter utvid med flere. Vis barna to klesplagg og si at de er like fordi de er klær. Barna får velge to klesplagg. Si at de er like fordi begge er klær. Gå gjennom flere overbegrep på denne måten. Her kan for eksempel “Lotto” eller “Mitt skip er lastet med” brukes. Etter hvert som barna mestrer dette kan man utvide med at dem for eksempel skal fortelle hvorfor en genser og en bukse passer sammen, og hvorfor en genser og en bil ikke hører sammen.

Forslag til tiltak knyttet til substantiver (som for eksempel: jente, gutt og hus):

- Lek og benevning med konkrete som for eksempel store Duplo-leker.
- Pekebøker og enkle fortellinger ved bruk av konkrete.
- Lek med dukker: Den voksne snakker til barnet via dukken og lar barna utføre en handling, eks; “Pek på nesen min” og “Jeg vil sitte på stolen”.
- “Lotto” med ulike substantiv.

Forslag til aktiviteter knyttet til verb (som for eksempel: gå, løpe, sitte og spise):

- Finne gjenstand ved at verbet nevnes. For eksempel: “Vis meg den du kan skrive med”.
- Lag en bondegård og ha fokus på verbene. Let for etter noe som man kan kjøre med, dyret som sier bæ, osv.
- “Kongen befaler” at alle barna skal hoppe, hinke, osv.

Forslag til aktiviteter knyttet til preposisjoner (som for eksempel: foran, bak, mellom, under, over og ved siden av):

- Lek med preposisjoner. For eksempel: “Stå foran stolen” og “Legg bamsen under stolen”.

- Man kan også bruke preposisjoner i leker som for eksempel “*Kongen befaler*”.
- “*Hopp i havet*”: Finn bilder av ulike figurer/gjenstander hvor de står foran, bak, osv. Barna får utdelt fire kort hver. Målet er å få to like kort ved å spørre andre om et kort som de har, eks; “*Har noen et kort hvor bamsen er foran treet?*”

Forslag til aktiviteter knyttet til adjektiv (som for eksempel: høy, lav og kort):

- På jakt etter f.eks; høye/lave, store/små gjenstander o.l. Måle de opp mot hverandre og se hvilke gjenstander som er kortest/lavest osv.
- Spille “*Lotto*” eller “*Hopp i havet*” med f.eks; med bilder av blant annet store/små klosser, bamser osv.

Arbeid med brukssiden av språket.

Forslag til aktiviteter for arbeid med bruk av språket:

- Fortelle fortellinger med og uten bildestøtte, gjenfortelle historier/eventyr med bildestøtte, osv.
- *Forslag til temaer:* “*Gruffalo*”, “*Gullhår og de tre bjørnene*”, “*Skinnvotten*” (for de eldste).

Arbeid med formsiden av språket.

Forslag til aktiviteter knyttet til lytteleker:

- *Lydlotto* (spill og app): Lydlotto finnes i ulike spill. For eksempel ulike lyder som lyden av bil, fly, glass som knuser, osv. Lydlotto finnes også som app. Lydlotto kan man også lage selv. Finn ulike lydkilder og lag bilder som passer til lydkildene.
- *Den magiske boksen*: Finn en boks, og legg ulike gjenstander i den. Rist på den magiske boksen og la barna gjette hva som er i den. Forslag til innhold: penger, nøkler, Lego, ingenting, vann, sand og steiner. Man kan også ha bilder av de ulike gjenstandene som barna kan peke på.
- *Matche like lyder* (lydbokser): Man kan bruke fyrstikkesker med ulikt innhold som for eksempel: fyrstikker, steiner, penger, lapper og makaroni. Fyll to esker med samme innhold. Bland eskene og finn to like esker ved å riste på dem. Lytt ut lydene; høres disse eskene like ut?

Forslag til aktiviteter knyttet til rimleker:

- *Historier med rim*: Den voksne lager setninger/historier på rim. Det ene rim-ordet er

utelatt, og barna skal finne et ord som rimer. Her finnes det ingen fasit, så man må være forberedt på at historien ikke blir helt som du hadde tenkt. For eksempel: “Når mammaen min sier spis, så får jeg lyst på en.... (is/fis)”.

- *Rimeleken:* Barna sitter i ring. Den voksne viser en gjenstand og sier et ord som rimer på navnet til gjenstanden. Gjenstanden sendes videre og alle skal forsøke å finne ord som rimer. Bytt ut gjenstanden når barna ikke finner flere ord som rimer.

Forslag til aktiviteter knyttet til stavelsesleker:

- *Klapp navn:* Barna sitter i en ring og på tur klapper barnegruppa navnene til barna. Man kan også trampe navnene slik at det blir enda tydeligere at ordet deles opp.
- *Sko leken:* Alle barna og de voksne finner en sko som er deres. Skoene legges i en haug og dekkes til med et teppe. Den voksne trekker en sko. Barnet som eier skoen, rekker opp hånda. Alle barna klapper stavelsene i navnet til barnet (det er viktig at dette gjøres sammen gjennom at man for eksempel teller til 3 for deretter å klappe stavelsene). Barnet får deretter trekke en ny sko og slik fortsetter leken til alle barna har funnet sin sko, og klappet stavelsene i navnet til alle barna. Etter hvert som leken pågår, kan man lage ulike hauger med sko. For eksempel kan alle navnene som har to stavelser ligge i samme skohaug, alle som har tre stavelser i navnet ligge i samme skohaug, osv. Til slutt kan man telle opp hvor mange navn i barnegruppa som har 1, 2, 3, 4, 5 stavelser i navnet sitt.

Forslag til aktiviteter knyttet til å lytte ut første lyd:

- *Forlyd jakt:* Denne leken kan man gjennomføre i en samling eller ute på tur. Den voksne kan bestemme hvilken lyd gjenstandene skal begynne på. For eksempel; “Nå skal vi finne noe som begynner på /a/.”

Høytlesing i barnehagen

Gjennom høytlesing får barna felles opplevelser og referanser, og opplever leseglede. De møter og erfarer nye ord og begreper i en meningsfull kontekst, og lytteferdighetene stimuleres.

Forberedelser:

- Valg av bok: ut fra interesse og nivå. Den voksne bør finne frem bøker hvor innholdet passer til nivået og interessen i barnegruppen. Hvis barna skal velge ut bøker, er det viktig at man i forkant velger ut maks 3 bøker som de kan velge ut fra.
- Finn frem konkreter og/eller illustrasjoner som støtter historien i boka.
- Noter spørsmål til barna på *Post-it*-lapper og lim dem inn på aktuelle steder i boka. La spørsmålene være åpne slik at barna må tenke gjennom svarene, og gi dem muligheter til å fortelle, beskrive, undre og fantasere. Barna skal få dele sine opplevelser, meninger og tanker.
- Tenk gjennom om de ulike karakterene bør ha ulike «stemmer» og om det skal være variasjon i stemmevolum og tempo under formidlingen.
- Finn fram fokusordene som er skrevet ned (med eventuelle illustrasjoner) dersom du ønsker å snakke om disse under formidlingen og samtalene underveis.

Forslag til gjennomføring:

- Første gang:
  - Etter førlesingsfasen er barna spente på fortellingen i boka, og da leser du boka nokså sammenhengende for barna. Gjør gjerne avtale med barna i forkant om at i dag skal vi lese først og prate etterpå. På denne måten formidles bokas historie kronologisk for barna, men ikke la det bli en regel som ikke kan brytes. Enkelte ganger dukker det opp noe i teksten som bare «må» prates om.
  - Dramatiser historien ved å bruke ulik stemme til sentrale karakterer, og variere stemmens volum og tempo. Det kan være krevende for barn i førskolealder å følge med på en lang historie, og din dramatisering vil hjelpe dem til å holde konsentrasjonen.
  - Vis frem konkreter og/eller bokas illustrasjoner for å fremheve temaene, eller bruk prosjektor med bilder du har scannet inn i forkant, for å vise boka på

storskjerm.

- Ha en samtale med barna i etterkant av høytlesingen dersom de sitter med mange spørsmål.
- Andre gang:
  - Neste gang/dag dere tar frem boken, bruker dere tid på å prate mens dere leser den.
  - Prat med barna om illustrasjonene og om de temaene de er mest opptatt av.
  - Få frem fokusordene som du har planlagt, og som er nedskrevet på et stort ark (med eventuelle illustrasjoner), men vær også oppmerksom på barnas interesse og bidrag når dere prater om språk, ord og uttrykk.
  - Bruk de planlagte spørsmålene ved behov, men vel så viktig er det å være sensitiv når det gjelder barna, og ivareta deres initiativ og interesse underveis. La dette styre samtalen.
  - Still åpne spørsmål. Legg vekt på den gode samtalen ved å gi barna tid til å reflektere og svare.
  - Engasjer barn som er stille og usikre, uten at de utfordres for mye. Vis at du ser dem og er interessert i deres bidrag. Still spørsmål som ikke krever lange utredninger i svaret.

Kommentar:

- Å bruke boka to/flere ganger kan gi ulike erfaringer. I noen grupper gir barna uttrykk for at det er kjedelig, mens i andre grupper ønsker barna å høre og snakke om den igjen, igjen og igjen.
- Skap spenning og engasjement ved å invitere barna med i samtale før boka brukes for andre gang. Kanskje figuren eller dukken setter i gang aktiviteten ved å begynne å prate om boka, og undre seg over hva den handler om.

Tilrettelegging for lek og trening av sosiale ferdigheter.

Ifølge *Rammeplan for barnehager* (2017) har leken en sentral plass i barnehagen som arena for barns utvikling og læring, samt sosiale- og språklige samhandling. I barnehagen skal barna oppleve stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Alle barn skal erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal dermed aktivt legge til rett for barns utvikling av vennskap og deltagelse i sosialt fellesskap. Personalet skal observer, veilede og delta i leken på barnas premisser.

Hvordan kan de ansatte støtte barna i leken?

- Vær i nærheten og bidra med innspill som kan inspirere leken. Den ansatte må leve seg inn i barnas lek, uten å styre den for mye.
- Gi barna mulighet til å definere egen lek/opplevelser, ved at de ansatte stiller åpne spørsmål i form av «*Hva leker dere?*», eller «*Hva skjedde nå?*»
- Bidra til felles lek og samspill som involverer flere barn ved å oppmuntre barna til å gjøre noe sammen. De ansatte må være oppmerksom på tilskuere til leken, og oppfordre deltagende barn og invitere dem med.
- I vanskelige situasjoner mellom barn, er det sentralt å spørre barna hva som har skjedd og hvordan den kan løses, før den ansatte kommer med egne forslag. Dersom barna ikke klarer å løse situasjonen selv, kan den ansatte hjelpe dem ved å gi hint eller stille spørsmål.

Kilde: Ellen Os

Hvordan kan de ansatte organisere og tilrettelegge for barnas lek?

- Tilrettelegging av lekeområdet i form av f.eks ulike lekesoner/ lekeområder.
- Igangsette lek ut fra ulike temaer, som f. eks: butikk, doktor/sykehus, familie.
- Introdusere regel-, rolle- og fellesleker som inkluderer flere barn.
- Ta utgangspunkt i de opplevelsene som barnegruppa har felles, f.eks; tur, eventyr osv.

- De voksne må være bevisste på at barn kan ha ulike referanserammer, f. eks, fra TV. De ansatte må sørge for å gi barna input og informasjon som behøves for å delta i leken.
- Legg frem ulike rekvisitter/materiale/konkreter som innbyr til ulike typer lek.
- Lek ut eventyr/historier/bøker. Fordel roller og dramatiser eventyr eller innhold i bok.

Forslag til tiltak knyttet til sosial ferdighetstrening.

Det er sentralt å ha fokus på en ferdighet over 3 økter. Organiser i grupper på maks 6 barn.

Ta utgangspunkt i en ferdighet, eks; «Å vente på tur».

Gjør følgende:

1. *Definer ferdigheten:* Forklar hva det betyr å vente på tur.
2. *Modeller ferdigheten:* Vis barna hvordan ferdigheten skal gjennomføres ved bruk av dukker og en plan.
3. *Etabler et behov for ferdigheten:* Hvorfor er dette så viktig å mestre?
4. *Barna får lov til å prøve å spille ut en situasjon hvor planen følges.* Ett barn av gangen, en voksen hjelper barnet i planleggingen. De andre barna får observasjonsoppgaver, som for eksempel: følger barnet trinnene i planen, se om det virker, osv.
5. *Gå igjennom planen.* Ha fokus på de områdene barnet mestret i fremføringen.
6. *Tilbakemeldingsrunde.*

Deretter skal ferdigheten generaliseres i andre situasjoner, eks; lekegrupper, på avdeling. Alle de voksne må da ha tilgang og kjennskap til planen for bruk av ferdigheten. På den måten kan de hjelpe barna når det oppstår vanskelige situasjoner.

Forslag til sosiale ferdigheter barn bør mestre:

- Å lytte
- Å si takk
- Turtaking
- Å be om hjelp
- Å følge beskjeder
- Å få be om å være med

- Å dele
- Å spille spil

Idebank for relevant materiell:

M. Holmsen (2007); *Samtalebilder – en vei til kommunikasjon med barn*, Dam forlag

L. Palm og L. Sollenberg (2011); *Ti små vennebøker*, Gan Ascehoug

S. Rakenes; *Grønne tanker – glade barn; Psykologisk førstehjelp i barnehagen*,

B. Svaton og A Kaardal (2009) *Rett og Galt*, Cappelen Damm.

B. Svaton (2014); *Tenkeboka*, Gyldendal forlag

Språkhjertet.no: *Sosiale historier*.

Rutiner for henvisning til PPT

- Bruk alltid henvisningsskjemaet som ligger på Holmestrand kommunes hjemmeside.
- Last ned skjemaet og lagre på PC. Åpne i Adobe Reader for å fylle ut skjemaet elektronisk. Formen på skjemaet skal ikke endres.
- Alle henvisninger skal være drøftet med, gjennomgått og signert av kontaktperson(er) før den sendes til PPT.
- Dersom henvisningen gjelder et enkeltbarn skal virksomhetsleder gjøre en vurdering av barnets særskilte behov, barnehagens muligheter for tilrettelegging og barnets behov for spesialpedagogisk hjelp.
- Foresatte skal lese henvisningen og pedagogisk rapport før signering, samt gis mulighet til å fylle ut skjema med foreldreinformasjon.
- Barnets syn og hørsel skal undersøkes før henvisning til PPT.
- Vedlegg: Drøftingsplanen **skal alltid** legges ved henvisningen. I drøfting med PPT vil det avgjøres om kopi av kartleggingsskjema også skal vedlegges.
- Husk å krysse av for om det er en ny eller gjentatt henvisning. Gjentatt henvisning kan sendes hvis barnet fremdeles har behov for spesialpedagogisk hjelp etter endt tilrådningsperiode eller hvis behovene har endret seg.

Ulike typer henvisninger:

1. Sakkyndig vurdering:

- Dersom det under drøfting med PPT er en bekymring knyttet til om et barn har et tilfredsstillende utbytte av det allmennpedagogiske tilbudet, kan det henvises for en sakkyndig vurdering. PPT gjør en vurdering av behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. Foresatte har rett til å be om sakkyndig vurdering fra PPT uavhengig av barnehagens vurdering.

2. Kartlegging og veiledning:

- Dersom barnehagen ønsker veiledning knyttet til oppfølging av enkeltbarn, stort sett i saker der det vurderes at det ikke er behov for spesialpedagogisk hjelp.

3. Systemsak:

- Følges opp av PPTs veiledningsteam.

Informasjon om logopedtjenesten

Rutiner ved henvisning til logoped:

1. Alle saker skal være drøftet med PPTs kontaktperson i barnehagen/skolen før henvisning.
2. Vedkommende som drøfter saken skal påse at henvisningen er korrekt utfylt, samt at hørselsundersøkelse er gjennomført. Mottatte henvisninger hvor det ikke er gjennomført hørselsundersøkelse hvis bli avslått.
3. Henvisningen signeres av PPTs kontaktperson
4. I tilfeller hvor det er foresatte/andre instanser som ønsker å henvise uavhengig av barnehage/skole, skal det gjennomføres en konsultasjon med logoped før henvisning

Saker som skal henvises kommunal logoped:

- Barn med taleflytvansker i barnehagealder
- Språkvansker
- Språklydvansker
- Uttalevansker

Logopedtilbudet er et samarbeid mellom logoped, barnehage/skole og foresatte.

Når en sak er henvist gis følgende tilbud:

- Førstegangskonsultasjon
- Antall ganger
- Veiledning til barnehagen
- Oppfølgingstime etter 3-6 måneder

Saker som skal henvises Helfo:

- Barn og ungdom som følge av «sykdom, skade eller lyte» trenger logopedbehandling, bør søke gjennom Helfo. Dette gjelder for eksempel barn som stammer, har stemmevansker, leppe/kjeve/ganespalte, CP, syndromer, har opplevd ulykke eller har hjerneskade.
- Barn og unge trenger ikke sakkyndig vurdering fra PP – tjenesten eller vedtak fra kommunen for å få innvilget logopedbehandling etter Folketrygdloven §5-10. Det betyr at man ikke trenger å henvise til PPT for utredning og sakkyndig vurdering eller til kommunens logopedtjeneste i disse tilfellene.

- Elever med taleflytvansker i grunnskolealder skal henvises til privat logoped via Helfo.

Hvordan få privat logoped?

1. Foreldrene kontakter fastlegen og søker via legen om logopedbehandling fra Helfo. Det må fremkomme at dette er et ledd i behandling som følge av «sykdom, skade eller lyte». Viktig at legen bruker skjemaet HELFO 05-04.21
2. Foreldrene tar med henvisningen til en privatpraktiserende logoped. Logopeden sender en søknad til Helfo for behandling. Det legges ved henvisning fra lege/spesialist.

Informasjon om PPTs veiledningsteam.

Veiledningsteamet består av to pedagoger i til sammen 60 % stilling. Veiledningsteamet er et lavterskeltilbud, hvor barnehagene kan drøfte saker som dreier om systemarbeid.

Eksempel på hvilke områder veiledningsteamet kan bidra med:

- Struktur og organisering generelt eller rundt en barnegruppe.
- Voksenrollen
- Vennskap/relasjoner/utestengelse/mobbing
- Fysiske lekemiljø
- Gruppedynamikk/førskolegrupper

Ved ønske om bistand send epost/henvendelse til ppt@holmestrand.kommune.no, eller ta kontakt med barnehagens rådgiver fra PPT.

Kontaktinformasjon:

Svanhild Sandberg

Telefon: 90952478

E-post: svanhild.sandberg@holmestrand.kommune.no

Heidi Håkonsen

Telefon: 90570546

E-post: heidi.hakonsen@holmestrand.kommune.no

Line Solheim

Telefon: 40801721

E-post: line.solheim@holmestrand.kommune.no

Sentralbord PPT

Telefon: 46919733

E-post: ppt@holmestrand.kommune.no